

تاریخ معاصر افغانستان

از احمدشاه درانی تا سقوط کمونیستها

(۱۱۲۶ تا ۱۳۷۱ ش)

علی اکبر فیاض (کابلی)

انتشارات بدخشان

۱۳۹۴

سرشناسه: فیاض، علی اکبر، ۱۳۴۴ -
عنوان و پدیدآور: تاریخ معاصر افغانستان از احمدشاه درانی تا سقوط کمونیستها
(۱۱۲۶ تا ۱۳۷۱ ش) / علی اکبر فیاض (کابلی)
مشخصات نشر: مشهد: انتشارات بدخشان، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۲۶۴ ص. : مصور.
شابک: 978 - 600 - 6966 - 04 - 5
وضعیت فهرست نویسی: فیپا.
یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۵۷] - ۲۶۴.
موضوع: افغانستان -- تاریخ.
رده بندی کنگره: DS ۳۵۶/ف۹ ت۲ ۱۳۹۲
رده دیویی: ۹۵۸ / ۱
شماره کتابخانه ملی: ۳۲۸۴۷۷۳

انتشارات بدخشان

● تاریخ معاصر افغانستان

از احمدشاه درانی تا سقوط کمونیستها (۱۱۲۶ تا ۱۳۷۱ ش)

● علی اکبر فیاض (کابلی)

○ صفحه آرای: محمد کاظم کاظمی ○ طرح جلد: وحید عباسی
○ چاپ اول ناشر: ۱۳۹۴ ○ شمارگان: ۱۰۰۰ ○ قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان
○ چاپ و صحافی: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه فردوسی

مشهد، خیابان سعدی، پاساژ مهتاب، پلاک ۳۸، کتاب هیواد

تلفن: ۰۵۱۱) ۲۲۸۳۰۲۱ (۰۹۱۵۸۱۰۴۴۹۴ -

hivadbook@yahoo.com

ISBN: 978 - 600 - 6966 - 04 - 5

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۶۹۶۶ - ۰۴ - ۵

فهرست

۱۳	مقدمه‌ی چاپ حاضر
۱۷	بخش نخست، حکومت دو ایل
۱۹	فصل نخست: سدوزاییان
۱۹	افغانستان در عصر سلسه‌ی سدوزایی
۱۹	ایل ابدالی
۲۰	همکاری دو ایل ابدالی و بارکزیایی در قدرت
۲۳	احمدشاه درانی
۲۴	صفات ظاهری احمدشاه
۲۶	آثار ساخته و یا ترمیم شده در عصر احمدشاه درانی
۲۷	اوضاع منطقه در عصر احمدشاه درانی
۲۸	خلاصه وقایع عصر احمدشاه درانی
۳۰	تیمورشاه درانی
۳۱	خلق و خوی تیمورشاه
۳۳	حکومت زمان شاه

- ۲۳..... تولد و کودکی.....
- ۲۵..... خوی و صفات زمان شاه.....
- ۳۶..... زنان و فرزندان زمان شاه.....
- ۳۷..... اوضاع اطراف افغانستان در زمان زمان شاه.....
- ۳۹..... مشکلات داخلی حکومت زمان شاه.....
- ۴۰..... مشکلات خارجی حکومت زمان شاه.....
- ۴۱..... علت لشکر کشیهای زمان شاه به هند.....
- ۴۱..... نفوذ انگلستان در موطنه و اعدام سرداران.....
- ۴۳..... فرار سردار فتح خان و زمینه های سقوط سلطنت زمان شاه.....
- ۴۵..... حمله زمان شاه به هندوستان و تحریک فتحعلی شاه توسط انگلیس.....
- ۴۵..... مسیر حمله ی شاه محمود به طرف قندهار.....
- ۴۶..... خواست انگلستان: زوال قدرت مرکزی.....
- ۴۶..... مناقشات را می توان به سه دوره تقسیم نمود.....
- ۴۷..... حکومت شاه محمود.....
- ۴۹..... صفات و شخصیت شاه محمود درانی.....
- ۵۰..... حکومت شاه شجاع.....
- ۵۴..... فرهنگ و ادب در عصر ابدالیان (سدوزایی).....
- ۵۵..... اوضاع اجتماعی افغانستان در عصر ابدالیان.....
- ۵۶..... پادشاهان ابدالی (سدوزایی) افغانستان.....
- ۵۷..... فصل دوم: بارکزیایان تا امان الله خان.....
- ۵۷..... افغانستان در عصر دولت محمدزایی.....
- ۵۹..... دوست محمد خان.....
- ۶۴..... تجارت و اوضاع اجتماعی.....
- ۶۵..... امیر شیرعلی خان.....
- ۶۷..... خدمات پستی در افغانستان.....
- ۶۸..... تأسیس دو مکتب در زمان امیر شیرعلی خان.....
- ۶۹..... امارت کوتاه دو برادر!.....
- ۶۹..... امیر محمدافضل و محمداعظم خان.....
- ۷۱..... امیر محمد یعقوب خان.....

۷۲	جنگ دوم افغانستان و انگلیس و معاهده ی گندمک
۷۶	امیر عبدالرحمان خان
۷۷	استبداد امیر عبدالرحمان خان و وجوه متعدد آن
۷۹	فرهنگ و ادب
۷۹	امور عمرانی و صنعتی
۸۱	معاهده دیورند
۸۳	امیر حبیب الله خان
۸۴	برخی اقدامات امیر حبیب الله خان
۸۶	مشروطیت دوم و استقلال افغانستان
۸۶	سه دسته مشروطه خواه
۸۷	جنگ جهانی اول و بی طرفی افغانستان
۸۷	سیاست داخلی و خارجی امیر
۸۸	سلسله شاهان بارکزیایی (محمدرایی)
۸۹	بخش دوم، سه حکومت با سه روش
۹۳	فصل اول: افغانستان در عصر امان الله خان
۹۳	دولت امان الله و اصلاحات
۹۵	بررسی چگونگی قتل امیر حبیب الله خان
۹۸	اعلام شاهی و تحول کیفی
۹۸	امان الله و مسایل نظامی
۹۹	معارف و سوادآموزی
۱۰۱	اهداف اساسی معارف در عهد امانی
۱۰۲	رابطه ی افغانستان و انگلیس
۱۰۵	روابط با دیگر دولت های خارجی
۱۰۸	از شورش منگل تا مسافرت به اروپا
۱۰۹	معماری زمان امان الله خان
۱۱۱	اصلاحات بعد از مسافرت
۱۱۳	قیام مردم شنوار و حملات حبیب الله کلکانی
۱۱۴	حمله ی دوم حبیب الله کلکانی و سقوط کابل

اصلاحات امانی.....	۱۱۶
برخی از عوامل ناکامی.....	۱۱۷
وضعیت فرهنگ و مطبوعات در عصر امان‌الله خان.....	۱۱۸
فصل دوم: امیر حبیب‌الله کلکانی.....	۱۱۹
به قدرت رسیدن حبیب‌الله کلکانی.....	۱۱۹
ترکیب عناصر دولت حبیب‌الله کلکانی.....	۱۲۲
اوضاع ولایات در زمان حبیب‌الله کلکانی.....	۱۲۳
ورود نادرخان به افغانستان.....	۱۲۴
حبیب‌الله و روابط با کشورهای دنیا.....	۱۲۵
خوی و خصلت امیر حبیب‌الله کلکانی.....	۱۲۶
فرهنگ و تعلیم و تربیت.....	۱۲۷
فصل سوم: دولت نادرخانی.....	۱۲۸
قدرت و اقتدار.....	۱۲۸
حکومت محمد نادرخان.....	۱۳۰
شاهی نادرخان بعد از دو ساعت ورود به کابل.....	۱۳۰
آغاز سلطنت محمدنادر شاه.....	۱۳۱
قیام‌ها در عصر حکومت نادرخان.....	۱۳۳
مناسبات محمد نادرشاه با خارج.....	۱۳۳
خوی و خصلت نادرخان.....	۱۳۵
از میان بردن مخالفان.....	۱۳۵
سال ترور.....	۱۳۷
قتل نادرشاه.....	۱۳۸
برخی از کارهای عصر نادر خان.....	۱۳۸
زندگی‌نامه مختصر نادر شاه.....	۱۳۹
بخش سوم، ظاهرشاه: حاکمی با دولتهای متفاوت.....	۱۴۱
عصر محمدظاهر شاه.....	۱۴۵
دوره‌های صدارت عصر محمدظاهر شاه.....	۱۴۷
دولت‌های خانوادگی.....	۱۴۷

۱۴۷	۱. سردار محمد هاشم خان
۱۴۸	۲. سردار شاه محمود خان
۱۴۹	اقدامات شاه محمود
۱۵۳	غبار، محمودی و بلخی
۱۵۸	مطالب بیشتری در مورد غبار
۱۶۲	۳. سردار محمد داوود خان
۱۶۳	رابطه افغانستان با همسایه‌ها
۱۶۵	دولت‌های غیر خانوادگی
۱۶۵	۱- دکتر محمد یوسف خان
۱۷۱	۲- محمد هاشم میوندوال
۱۷۵	۳- نور احمد اعتمادی
۱۷۷	۴- دکتر عبدالظاهر
۱۸۱	۵- محمد موسی شفیق
۱۸۷	آغاز بحران در عصر ظاهر شاه
۱۸۸	وضع اقتصادی عصر ظاهر شاه
۱۸۹	برخی از اقدامات عمرانی در عصر ظاهر شاه
۱۹۱	ویژگی‌های دهه‌ی مشروطیت و قانون اساسی
۱۹۱	۱- گسترش نسبی پایگاه قدرت
۱۹۲	۲- پیدایش احساس مصونیت
۱۹۳	بخش چهارم، دولت‌های کودتا
۱۹۷	فصل یکم: جمهوریت سردار محمد داوود خان
۱۹۷	افغانستان در عصر حکومت سردار محمد داوود خان
۱۹۹	زندگی محمد داوود خان
۱۹۹	حکومت جمهوری
۲۰۴	ظاهر شاه جمهوریت را به رسمیت شناخت
۲۰۶	عوامل کودتای ۲۶ سرطان
۲۰۸	اقتدار کمیته‌ی مرکزی
۲۰۹	سیاست داخلی رژیم

- ۲۱۰..... تغییر ساختار حکومت و تدویر لویه جرگه
- ۲۱۱..... داوود خان و تغییر سیاست خارجی
- ۲۱۳..... مشخصات فردی محمد داوود خان
- ۲۱۳..... تغییر بیرق
- ۲۱۴..... کارهای عمرانی و اقتصادی عصر جمهوریت سردار محمد داوود خان
- ۲۱۵..... قتل میر اکبر خیبر و اقدام کمونیستها به کودتا (۱۹۷۸ م.)
- ۲۱۶..... فصل دوم: حاکمیت خلق و پرچم
- ۲۱۶..... افغانستان در عصر حاکمیت دو حزب خلق و پرچم
- ۲۱۷..... کودتای هفتم نور ۱۳۵۷ ش. و قتل محمد داوود خان
- ۲۲۰..... دفن جسد سردار محمد داوود خان همراه خانواده اش
- ۲۲۱..... کشتار خانوادگی سلطنتی
- ۲۲۲..... تشکیل دولت به رهبری نور محمد تره کی
- ۲۲۴..... هشت فرمان دولت کودتا
- ۲۲۷..... قیام های مسلحانه ی مردم
- ۲۲۷..... قیام مردم چنداول
- ۲۲۹..... قیام مردم هرات
- ۲۳۱..... نزاع دو حزب کمونیست
- ۲۳۳..... زندگینامه نور محمد تره کی
- ۲۳۷..... دولت حفیظ الله امین
- ۲۳۸..... ببرک کارمل سومین رئیس جمهور کمونیست ها
- ۲۳۸..... ورود ببرک کارمل به افغانستان با تجاوز مستقیم اردوی شوروی
- ۲۳۹..... ببرک کارمل و طرحهای دراز مدت او
- ۲۳۹..... جبهه ی ملی پدر وطن
- ۲۴۰..... استعفای ببرک کارمل از رهبری و سپس رئیس جمهوری
- ۲۴۱..... ببرک کارمل که بود؟
- ۲۴۴..... حکومت دکتر نجیب الله
- ۲۴۵..... دولت موقت پیشاور
- ۲۴۵..... کودتای جنرال تنی
- ۲۴۶..... تشکیل جنبش ملی - اسلامی شمال، زمینه ساز سقوط دولت کابل

۲۴۸	 رژیم کابل در آستانه‌ی سقوط
۲۴۹	 تصرف میدان هوایی بگرام
۲۵۰	 سقوط دکتر نجیبا... و فروپاشی حکومت کمونیست ها
۲۵۱	 برپایی دولت مجاهدین در کابل
۲۵۵	 فرهنگ در این عصر
۲۵۶	 نتیجه‌ای کوتاه
۲۵۷	 منابع و مآخذ

www.ketab.ir

مقدمه‌ی چاپ حاضر

تاریخ معاصر هر کشور در برگیرنده‌ی حوادث سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی یک ملت است که در زمانی نه چندان دور به وقوع پیوسته و اثرات منفی و مثبت آن در جامعه هنوز مشهود می‌باشد. در کشور ما اثراتی را که نظامهای استبدادی بر جای گذاشته‌اند، هنوز ریشه‌های آن در عمق جان کشور باقی است. تفرقه‌های قومی و تفکر نپذیرفتن همدیگر چیزی است که کمتر از بین رفته است.

غالباً تاریخ معاصر ما با حکومت‌های استبدادی خودکامه و استبدادی به مفهوم تمرکز قدرت در دست شاه، بدون هیچ‌گونه محدودیت قانونی همراه بوده است. شخص شاه مسوولیتی در مقابل ملت نداشته و قانون هم اعمال شاه و حاکم را محدود نمی‌کرده است، بلکه ابزاری برای تابع ساختن ملت بوده.

تاریخ معاصر ما گرچه تاریخ تحولات اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی به گونه‌ای نیست که در آن تحولات مثبت چنان باشد که همراه قافله‌ی رشد و ترقی و اکتشافات و حرکت همراه دیگر کشورهای جهان باشد.

تاریخ معاصر کشور ما تاریخ جنگهای پیاپی است. گاهی این جنگها در بیرون کشور با جغرافیای جدا از جغرافیای امروزی بوده به گونه‌ای که حاکم و امیر یا شاه به طرف هند می‌تاخته و گاهی به سوی دیگر، بدون این که فکر و اقدامی در باره‌ی رشد فرهنگی و اقتصادی کشور و مردم کرده باشد. از جانب دیگر کشور ما کشوری است دارای اقوام مختلف با فرهنگهای متفاوت. این خود حاکمیتی را می‌خواهد که نیازهای اقتصادی و فرهنگی را با در نظر گرفتن اقوام مختلف برآورده سازد. اما حکومتهایی که در کشور ما شکل گرفت برای رفع نیازهای ملت نبود. از زمانی که دولت سدوزایی در قرن ۱۸ قوام گرفت، دولتی با تفکر قبیله‌ای بود. تمرکز قدرت و سلطه از اهداف مهم این دولت و بازماندگانش بود. اما هرگز موفق نشدند و کشور در نفاق و دعوای خاندانی و منازعه‌ی قبایلی با بحران تجزیه و آشوب و فقر و... مواجه شد. سلطه‌ی استعمارگران در حمایت از یک فرد و قوم و قبیله‌اش باعث گردید که منازعات روز به روز شعله‌ورتر شود. اگرچه تلاش‌های اصلاح‌گرانه و قیام‌های استقلال‌طلبانه نیز صورت گرفت، اما چرخه‌ی قدرتمند استبداد و توجیه به ظاهر شرعی آن، تغییر و دگرگونی مهم و اساسی در کشور به بار نیاورد.

حملات توسعه‌طلبانه‌ی ابدالی‌ها به سمت هند و دیگر نقاط باعث ازدیاد قلمرو کشور شد اما در انسجام قبایل، رشد اقتصادی و رشد فرهنگی کشور تأثیر خاصی نداشت. در صورتی که در این زمان عامل تأثیرگذار، مهم و اساسی خواست و اراده‌ی برخی از روشنفکران و اصلاح‌طلبان کشور برای ایجاد نظام مشروطه و محدود کردن قدرت سلطنت در چارچوب قانون بود و قدرت حاکم سلطانی نیز همواره با این تغییر نظام به مخالفت برمی‌خاست و سران و نخبگان سیاسی و اجتماعی را از میان برمی‌داشت.

بعد از سلسله‌ی شاهان سدوزایی گرچه یک تحول در ساختار حکومت به وجود آمد و حکومت به صورت امارت بارکزیایی تداوم پیدا کرد؛ اما هیچ تغییری در اصل نظام حکومتی پیدا نشد. در بین این سلسله حاکمان گرچه امان‌الله خان در دوره‌ی

پادشاهی خود قدری از استبداد سلطنتی فاصله گرفت، اما نظام سنتی که در طول حاکمیت‌های استبدادی به وجود آمده بود، نتوانست اصلاحات امانی را بپذیرد، زیرا سلطه‌ی اندیشه‌ی سنتی در ساختار تفکر قبایلی بود. تضاد و تنش بین نظام دولتی حاکم و سران تفکر سنتی، نظام سیاسی را به چالش کشاند و سرانجام سقوط کرد.

بعد از فرار امان‌الله خان از کشور، یک‌بار دیگر کشور به سمت و سوی سنتی و دوری از همراهی با مردم جهان پیش رفت. در حالی که کشورهای صنعتی هر روز به رشد اقتصادی بیشتر دست می‌یافت و اکتشافات آنان باعث سلطه بر کشورهای دیگر می‌شد، کشور ما در نزاع‌های داخلی بیشتر فرومی‌رفت. حاکمیت نادر خان هرچه توانست با کشورهای جهان ارتباط برقرار کند؛ اما استبداد خشن او، ملت را در انزوا برد.

کتاب حاضر به تجزیه و تحلیل جامعه‌شناسانه و سیاسی و... نپرداخته است. فقط از زمان احمدشاه درانی تا سقوط دکتر نجیب‌الله، آخرین رهبر و رئیس جمهور حزب خلق و پرچم را به صورت بیان وقایع اکتفا کرده. هدف کتاب هم دانستن حوادث و وقایع تاریخی بوده است که خواننده به آن دست یابد. از خواننده‌ی گرمی خواسته می‌شود تا در این باره تفکر و اندیشه کند که چرا تاریخ معاصر کشور ما سراسر جدال، بی‌ثباتی، عدم همگرایی، تضاد قبایلی و جهات منفی دیگری را در خود جای داده است؟

لازم است، مطالبی بیان کنم:

- از انتشارات بدخشان که چاپ دوم را متقبل شدند، تشکر می‌کنم و امیدوارم که در دسترس هموطنان عزیز ما در داخل و خارج کشور قرار گیرد.
- کتاب مختصر نگاشته شده و از زمان احمدشاه درانی (احمدشاه بابا) را در خود احتوا کرده است. تلاش شده است که وقایع و حوادث دوره یک حاکم یا شاه به صورت مختصر بیان شود.

- اکثر تاریخ‌نویسان ما، تاریخ معاصر افغانستان را از زمان احمدشاه درانی به ثبت می‌رسانند و در این کتاب نیز همین روش اعمال شده است. کتاب تحولات مهمی را در خود گنجانده است تا مردم به ریشه‌ها و عوامل تحولات کنونی کشور پی ببرند. از زمان احمدشاه پیشرفت خاصی در زمینه‌های صنعت و زراعت و روابط اجتماعی و حکومت‌داری ایجاد نشده است و شهرهایی هم که با پیشرفت امروزی سازگار باشد به وجود نیامده است. با خواندن این کتاب می‌توان به شناخت علل روابط شاهان با کشورهای سلطه‌گر و رو نیارودن به علم، هنر و ادب دست یافت.

- این کتاب به صورت مصور نگاشته شده است که خواننده علاوه بر مطالعه، می‌تواند شواهد مستند مطالب کتاب را نیز مشاهده کند. مثلاً هنگامی که سردار محمدنادر شاه وارد کابل شد فیض محمد خان زکریا با کلماتی تلاش کرد او را در سلام‌خانه‌ی ارگ کابل به عنوان شاه معرفی کند که نیازی به انتخابات بعدی نباشد. در این جا عکس فیض محمد زکریا هم درج شده است.

- این کتاب برای هر خواننده‌ای مفید است. محصلان و دانشجویان کشور ما از آن به علت اینکه درسی تحت همین عنوان دارند، به جهت اختصار می‌توانند استفاده‌ی بهتری داشته باشند.

علی اکبر فیاض
هرات - ۱۳۹۱/۴/۳۰ شمسی